

Malina in robidnica v Slovenskem lingvističnem atlasu

Jožica Škofic

IZVLEČEK: V prispevku so predstavljena poimenovanja za malino (SLA 415 A) in robidnico (SLA 415 B) v govorih, zajetih v mrežo Slovenskega lingvističnega atlasa (SLA). Leksemi so etimološko in besedotvorno razčlenjeni, poimenovanje za robidnico pa je primerjano s poimenovanji v sorodnih – slovanskih in sosednjih – neslovenskih jezikih, zajetih v ALE (Evropski lingvistični atlas). Leksemi so predstavljeni tudi z metodo lingvistične geografije – karti predstavljata razširjenost posameznih poimenovanj obeh rastlin oz. njihovih plodov v slovenskih narečjih.

ABSTRACT: The article presents variant lexemes for malina 'raspberry' (SLA 415 A) and robidnica 'blackberry' (SLA 415 B) from the speeches covered by the Slovenian Linguistic Atlas grid (SLA). The lexemes are analyzed in terms of etymology and word-formation, and the lexemes for robidnica are compared with lexemes in related, i.e. Slavic, and neighbouring non-Slavic languages comprised by the European Linguistic Atlas (ALE). Linguistic geography is also employed for the presentation of these lexemes – two maps show the areas in which individual lexemes denoting either of the plants or their fruits occur in Slovenian dialects.

1. Uvod

V prispevku so predstavljena poimenovanja za *malino*, tj. rdečo malino (*Rubus idaeus*), in *robidnico*, tj. črno malino (*Rubus fruticosus*), v govorih krajev, ki so zajeti v mrežo Slovenskega lingvističnega atlasa (SLA).

V vprašalnici za SLA so vprašanja za rastline razporejena od št. 391 do št. 452. Prvotna – Ramovševa vprašalnica je imela samo eno vprašanje z zaporedno št. 415 – *malina*, kasneje (l. 1961) pa je J. Rigler to vprašanje kot mnoga druga »/.../ razdelil na A in B in vsako pojasnil (415 *malina* > 415A *malina* (*rdeča*), 415B *robidnica* (*črna malina*)). Plodova sta si namreč po obliki podobna in z istim imenom v nekaterih slovenskih narečjih imenujejo en, v drugih pa drug plod /.../« (Benedik 1999: 16) Ramovševo vprašalnico, ki je bila namenjena enemu samemu jezikovno visoko razgledanemu raziskovalcu, je bilo namreč treba »/.../ precizirati

tako, da bi lahko kljub večjemu številu raziskovalcev in njihovi manjši usposobljenosti dosegli primerljive izsledke /.../.« (Benedik 1999: 7) Del gradiva za to vprašanje je bil tako zapisan še po prvi vprašalnici – zato za mnoge kraje pravzaprav ni zapisa za t. i. črno malino, ampak le za rdečo. Prav tako vprašanje ni dovolj jasno glede tega, ali se vprašuje po plodu ali po grmu te rastline – le uvrstitev med sosednja vprašanja, ki iščejo poimenovanja za plodove (411 želod, 412 šiška, 413 žir, 414 jagoda, 416 brinje, 417 storž), je mogoče sklepati na pomen iskane besede. Gradivo je v posamezih točkah problematično tudi zato, ker v nekaterih pokrajinah raste samo ena od obeh rastlin, pa to v gradivu ni vedno pojasnjeno, ali pa je rastlina oz. njeno poimenovanje znano le iz knjižnega jezika, v narečnem okolju pa ne oz. pomeni kaj drugega. Ker sta si rastlini podobni, se tudi v posameznih govorih/narečjih poimenovanja dostikrat prepletajo, kar njihovo obravnavo dodatno zapleta.

2. Gradivo – fonetični zapis poimenovanj

Gradivo za vprašanji SLA 415 A in SLA 415 B ne glede na omenjene zadržke izkazuje stanje, kot je prikazano v preglednici, kjer je v prvem stolpcu zapisana številka kraja iz mreže SLA, v drugem poimenovanja za *malino* (SLA 415 A) in v tretjem poimenovanja za *robidnico*. Gradivo je zapisano natančno tako, kot je zapisano v zvezkoteki in kartoteki SLA, in sicer z vsemi oblikami zapisa, ne glede na njihovo dejansko fonetično vrednost (= enakost), saj je gradivo za SLA nastajalo okrog petdeset let, kar je med drugim povzročilo tudi neenotnost v zapisovanju.¹ Gradivo je neenotno zapisano tudi glede slovničnega števila (ednina – množina), kar pa je bilo pri kartografiranju poenoteno (v ednino). Komentarji in različni slovnični označevalniki iz gradiva so zapisani v manjšem tisku in v oklepaju ob posamezni besedi. Znak / pomeni, da v raziskovalni točki beseda ali pojem nista znana oz. da v gradivu ni odgovora na tu obravnavano vprašanje.

št.

točke SLA 415 A – malina (rdeča)

SLA 415 B – robidnica (črna malina)

1	má n	/
2	má nə	/
3	málŋ, málna	/
4	májəl, májəl	/
5	málŋ	rabîdŋca
6	málən, málən	/
7	málən	/
8	málnę	/
9	málnà, málna	kabarída
11	málŋ	/
12	májəlnə	ostrŋžŋce, ostrŋžnice
13	majĕlne	šentŋžŋca, ostrŋžnica
15	málnə (pl.)	/
16	málŋ	hasrŋžŋca
17	májlə (pl. majĕlnə)	strŋžŋca

¹ O tem v: Benedik 1999.

18	málnə	hastřǫžŋca, hastřǫžŋce
19	málən	štrǫžŋca
24	mǎlnŋ	štrǫžŋca
26	malíja	ta čarna malíja
27	malíje	strǫžŋcę
28	malíje	ostrǫžŋca, ostrǫžŋca
29	malí:na	rəbi:da (brez trnja), wstrǫə:žŋca (ta bodeča)
32	malíña	strǫžŋca
33	malíñja	střǫžŋca
36	malíja	guštrǫžŋca
37	malíje	ostrǫžŋca
38	malíja, malíja	ustrǫž(ou)ŋca
39	malíja	ostrǫžŋca
40	malína	ostrǫžŋca
41	malíne (sg.)	/
42	malína	/
43	malína, malína	/
44	malína	/
45	malína	ostrǫga
46	malíñę	/
47	malína	òstrǫga
48	malína	/
50	malíne, ma'li:na	ost'řo:ga
51	malína	/
52	malína	/
54	malíne	/
55	molína	/
56	málaňə, máleňə	múricǎ, múricǎ
57	męlańj, męleńę	kardúnice (pl.), múricǎ
58	málaňə	dərnúlicǎ, dərnúlicə
59	frǎmbula, frǝmbula	/
61	/	rubęnica
62	mahánca	mahánca
64	malǎŋkę	/
65	máləncę	/
66	málən, málŋę (pl.)	/
67	málnę, málnj (pl.), málŋę	/
68	málnę	/
69	máləncə	/
70	máləncę, máləncę	/
71	máləncę, máləncǎ	ərbídǎ
72	malǒwəncǎ, mahǒwəncǎ	ərbídəncǎ, ərbídəncǎ
73	málaŋŋca	/
74	má:linca	arbi:dinca
75	málinca	arbídinca
76	máləncə, máləncə	ərbídenca
77	máləncə	arbídinca
78	málinca	arbídinca
79	málinca	arbídinca
80	má:linca	arbi:dinca (ŋ > in)

81	málinca	harbídinca
83	malína	/
84	(Malin ni.)	(Malin ni!)
85	/	ərbídəncə, rəbídəncə
86	(Malin ni.)	ərbídŋca (druge vrste)
88	məlína	rubídəncə
89	málŋcɔ (pl.)	/
90	málŋcɔ, maŋca, máləncə	ərbídəncə
91	málŋca	/
92	máləncə	/
93	máləne	/
94	məl'ni:ca, məlína, malína	/
95	malnĭce	/
96	malíne	/
97	mələncə, məlína	robídəncə
98	malínə	/
99	malnĭca	/
100	məlína	robídəncə
101	frambŏn, rubídəncə	rubídəncə
102	(Malin ni.) məlína, mə'li:na	robídəncə, rə'bi:dəncə
103	məlína	robídəncə
105	/	robídəncə
106	(Maline ne rastejo.)	robídəncə
107	(Malin ni.)	/
108	malína	rebídəncə
109	mɛlĭni, məlĭni (pl.), malĭni	/
110	məlína (Jih ni.)	rŏbídŋca
111	rubídəncə	rubídəncə
112	/	rə'bidəncä
113	/	rəbídəncə
114	/	rə'bidəncə
115	/	rabídəncə, ra'bi:dəncə
116	/	/
117	frāmba, malína	rəbídəncə
118	(Malin ne poznajo.)	rəbídəncə
119	marĭnce	/
120	ta rjāve rabídŋce	/
121	(Jih ne poznajo.)	(Jih ne poznajo!)
122	(Jih ni.)	(Jih ni!)
124	(Ne poznajo.)	(Ne poznajo!)
125	(Jih ni.)	(Jih ni!)
127	(Malin ni.) jāgoda malĭnouka	jāgoda
128	malína	rəbídəncə
129	malína	robídəncə
130	məlĭŋɛ	/
131	malína	/
132	(Maline ne rastejo.)	/
133	malĭn, mɛlĭne, məlína	rəbídəncə
134	mɛlĭna	/
135	malína	/

136	məɫina	re'bi:dənca
137	malīne (Jih ni v tem kraju.)	
	rəbīdənca	rəbīdənca
138	rəbīdənca	rəbīdənca
139	frāmba	/
140	məɫina, molīna	/
141	molīna	/
143	mərɫīni, mərɫinj	/
144	mulīna	/
145	mulīna	/
146	mulīne, mulīnə	/
147	mulīn	/
148	mulīne, mulīn, r'dɛ:čɛ mu'li:nɛ	rəbīda, 'čə:rɛɲ mu'li:nɛ
149	frāmbaɟ	mulīnj
150	marīnca	/
152	mulīni ('sad' pl.)	rəbīda, rəbīdɔɟca (rastlina)
153	malīna	/
154	mulīnc	/
155	mulīni/malīni, molīna, mo'li:na	'dɔ:ɟja mo'li:na, ərbīda
157	malīna	/
158	māncɟna, malīna, ma'lina	rabīdənca, ra'bīdənca
159	malīna, ma'lina	ra'bida
160	malīna	/
161	malīna, mālɟca	/
162	mālɟce	/
163	malnīce	/
164	malīna, malīne	arbīdɟca, ərbīdɟce
165	malīna	/
166	malɔwajɟe, malāɟajca, ma'lowajca	/
168	malīne	/
169	malīna, malīna	arbīdɟca/ərbīdnca, arbīdnca
170	malīna, məɫinj	/
171	malīna	/
172	malīna	/
173	malīna	/
174	mɛɫīne	/
175	malīna	/
176	malī:na, malīna	rabi:dɟca
177	malīna	/
178	maʃina	rābīdɟca, rābīdɟca
179	ma'lina	'robīdɟca
180	malīna, malīna	rabīda
182	malīna, ma'lina	rəbīdɟca, 'rəbīdɟca
183	malīna	/
184	malīna	rubīdɟca
185	malīna	(ə)rbīdɟca
186	malina	/
187	mālɟnɛɟ, malīne ta rdɛ:čɛ, malīna, malīna, malīne, mālɟnce	malīne, mələnca, mələnca

188	mālŋca	'o:lŋpɛ:ra, rabīdŋca
189	malīŋcɛ, malīŋcɛ	/
190	mālŋcɛ	/
191	(malīna) mālŋca, mālɛnca	rabīdɛnca
192	mālŋcɛ, má:lŋca, mālŋca	ɛrbi:dŋca
193	malīna, mālŋca	robīdŋca
194	malina, malīna	/
195	málɛn	dɛrnɔsəl (dɛrnɔsɛlnɛ pl.)
196	málna	/
197	málna	/
198	ta rdɛɕ málɛn	ta čɛrn málɛn, robída
199	malīna, málna	/
200	málna	málna
201	málnɛ	/
202	mándl, malīna, mándol, malí:na	ta čǎ:rna malí:na
203	malína	/
204	málɛn	ta čɛrnɔ málɛnɔ, ta čɛrnɛ málnɛ
205	málnɔ (pl.)	/
206	málnɔ, málɛn	ta čɛrnɛn má:lɛn
207	malína	/
208	malína, málna	rubīdɛnca
209	malína	/
210	məlína	/
211	málɛnce	/
212	məlína	/
214	malína	/
215	məlína	/
216	málɛnca	/
217	málɛnca	ta čɛrna málɛnca
218	məlí:na	tɔ čǎ:rna məlí:na
219	malína	málɛnca
220	mālɛncɛ	/
222	malīna	/
223	mālŋcɛ	/
224	mālŋca	/
225	mālŋcɛ	/
226	mālŋcɛ	/
227	mālŋcɛ	/
228	malína	/
229	məlína	rabīdɛnca
230	malína	rabīdɛnca
231	malína	rabída
232	mɔlína, molína	/
233	malíne	/
234	malíŋ, molína, malína, malí:na	robída, čɛrna malí:na
235	malína	tɔ čɛrna malína
236	malína, molí:na, molína	ɛrbi:da
237	mɔlína, molína	/
238	mɔlína	/
239	malína	/

240	malína	rabîdænca
241	malína	ta čǣrna malína
242	malína	/
243	malína	/
244	molína	ræbída, molína
245	molína	/
246	malína	/
247	molína, malína	robîdænca
248	molína	/
249	malína	robîdænca
250	malína	rubîdænca
251	malína	arbîdænca
252	ost'rožŋca	/
253	malínę	/
254	malínę (pl.)	/
255	/(So le črne.)	malína (pri njih so ta črne)
256	malína	malína
257	malíne (pl.)	/
258	malína, ta ærdíeča malína	ta čǣrna malína
259	malína	/
260	molína	molína (črna, rdečih ni)
261	/	strúožænca
262	mũlĵna, malĕ:na	ærbĕ:dænca
263	malína (ærdíeče), molíne	čǣrne malíne, čǣrne molíne
264	malína	malína
265	mũqlína, mulína	/
266	(So le črne, rdečih ni.)	molíne, ta čǣrne jágode
267	mũlĵna, mulĵna	(ta čǣrna) mũlĵna, ærbĕ:dænca
268	mulína	arbîdænca
269	molína / málína, molí:na/məlí:na	molína, robîdænca, molí:na, robî:dænca
270	molí:na	ta čǣrne molí:ne
271	molína	molína
273	malína	/
274	mulína	/
276	mulí:na	/
277	mándəl, muléna, má:ndəl, mulé:na	/
279	malína	čǣrna malína
281	malína	čǣrna malína
282	rdĕča malína	/
283	r'deča ma'li:na	čǣrna ma'li:na
284	mařina	/
285	malína	/
286	malína	/
287	malíne	/
288	malína	kopĭnka
289	/	(Jih ni!)
290	(Jih ni.)	(Jih ni!)
291	/	(Jih ni!)
292	(Maline ne rastejo.)	(Maline ne rastejo.)
293	malíne	kupĭnke

294	malīna	/
295	k̇ṗj̇nača	/
296	malīna	/
297	māl̇ŋca	štrūōž̇nca, štrūōž̇nca
298	ma'li:na	ru'bi:ḋŋca
300	māl̇čuna (grm in sad)	/
301	malīna	/
302	māl̇čuna (sad in grm)	ustr ^u ōž̇ŋca, rebiḋŋca
304	māl̇čuna, ma'li:na	st'ru:ž̇ŋce
305	māl̇luna, māl̇luna	/
306	strūōž̇ŋca	strūōž̇ŋca
308	malīna, ma'li:na	koṗiṅčica, ko'pi:ṅčica
310	malīna	/
311	malīna, mal'īn'a	ustrōž̇ŋca
312	malīne, malīna	/
313	malīna, ma'lina	ustrōž̇ŋca, ustro:ž̇ŋca
314	ma'lina	ust'ro:ž̇nca/-ā, rə'biḋnca/-ā
315	malīna	ustrōž̇ŋca
316	malīna	ostrōž̇nca, ostrōga
317	māl̇ŋce, malīna, ma'lina	rubiḋŋca, ru'biḋŋca
318	māl̇ŋce	/
319	malīne, māl̇ŋce	/
320	malīne	/
321	malīna	/
322	malīna	pustrūž̇ŋca, strōž̇ŋce
323	malīna	/
324	malīna, malīna	ostrōga, ostr ^u ōga
325	mal̇j̇ne, mal̇j̇ne	/
326	mal̇j̇ne, ma'li:ne	ro'bi:de
327	mal̇j̇na	/
328	malīna	ostrōga
329	mal̇j̇ne, malīne	/
331	mal̇j̇ina	brūyṡŋce
332	mal̇j̇na, mal̇j̇ina	koṗi̇ṧŋca, koṗi̇je 'robidovje', koṗi̇ṧŋca, koṗi̇na/koṗi̇je 'robidovje'
333	malīne	/
334	mal̇j̇ina	kom'pi:ṧnca
335	māu̇č̇i, malīne	/
336	malīna	strōž̇ŋce
337	cev̇j̇ek	koṗiṅṧŋce
338	cev̇j̇ek	kuṗi̇ṧŋca
339	cev̇j̇ek	kuṗi̇ṧŋca, kōṗi̇ṧŋca
340	malīna	/
341	malīna	/
342	malīne	(Ni znano.)
343	mal̇j̇ne	/
345	ma'li:na	ko'pi:na
347	malīne	koṗine
348	malīna, ma'li:na	rubida
350	malīna	koṗi̇ṧance

351	malīna	kupīšca
352	malīne	/
353	malēina, māuleki (staro)	ustrōga
354	malāina	/
356	malēina, malēina	/
357	malīna	/
358	malīna	strōžanca, robīdanca
359	malīna	kopīšna, kopīšne
360	mo'li:ina	ost'ro:ga, o'st'ro:žna
362	malīna	/
363	malīna	/
364	ma'li:na	'ko:mpara
365	ma'li:na	ro'bi:ida
366	kopīšna	kopīšna
367	ko'pi:šna	ko'pi:šna
368	malīna	/
370	malīna, himber	/
371	malija	kopīšnica, ko'pi:šnica
372	malīna (»murva«), malīna	/
373	kopīšna	čina kopīšna
374	malīna, ko'pišna	kopīnšna f. pl. (plodovi), ko'pišna
375	kopīna	kopīna, malīna
376	/	kopīnšna (plod)
377	malina (»murva« - malina »Himbeere v kraju ni znana)	/
378	ma'li:na	ko'pi:šna
380	malīna, ma'li:na	kopīšna, ko'pi:šna
381	malīna, ma'li:na	kopīnšna f. pl., kopīnšna (plod), ko'pi:šnica
382	malīna (»murva« sad)	/
385	malīna	/
386	malīna, kopīna, kopīna	kopīšna, kopīna
388	māina, malīna	kopīšna
389	imper	kopīšna
390	kopīna	kopīna
391	malīna	kopīšna
392	malīna, ma'lina	ku'pinšna
393	māina	/
394	malīna	/
395	malīna (sadež z drevesa), ma'lina	kopīna, ku'pina
396	kopīna, kopīna (raste v gozdu) - malīna (drevo)	/
397	ko'pi:šna	ko'pi:šna
398	himper, himper	/
399	kopīšna rdēna, himper	kopīšna čina
400	himper	/
402	ma'li:na	ko'pi:nšna
403	malīna	/
404	malīna, 'mā:na, ma'lina, ma'li:na	kopīšna (mn.), ko'pišna (mn.), kopīšna, ko'pi:šna, ko'pi:šna

3. Poimenovanja za *malino* in *robidnico* – njihova razporeditev in pogostnost v slovenskih narečjih

Za (*rdečo*) *malino* je najpogosteje zapisan leksem *malína*, ki ga poznajo v skoraj vseh slovenskih narečjih, razen na severozahodu in seveda tam, kjer rastlina ne raste (na Primorskem – Istra, Kras, Brda ter v Beli krajini in ponekod v Slovenskih goricah in Pomurju) – seveda pa je leksem tudi tod znan iz knjižnega jezika. Na Gorenjskem je največkrat zapisan leksem *málna* (z naglasom na prvem zlogu). Leksem *málnica* in različice so zapisane v nadiškem narečju, v nekaterih obsoških govorih, v selškem narečju, v nekaterih osrednjegorenjskih krajevnih govorih in v vzhodnogorenjskem govoru. Leksem *málin* je znan v severozahodnih slovenskih narečjih (ponekod v Reziji, v ziljskem in rožanskem narečju), zapisan je v nekaterih gorenjskih in južnonotranjskih govorih; leksem *malínje* pa je znan predvsem v podjunskem narečju. Ostali lekserni s tem korenem so redkejši in razpršeni (*málnin*, *malánka*, *mulín*, *mulínc*, *malínica*, *malónica*, *malívnica*). V nekaterih severovzhodnih slovenskih govorih (Slovenske gorice, Pomurje) je izraz *malina* znan kot poimenovanje druge rastline – murve, ki je »drevo z napiljenimi listi ali njegov robidnici podoben sad«. (SSKJ) Izrazi *framba*, *frambula*, *frambon*, *frambovec* so zapisani v nekaterih govorih ob stiku z romanskimi jeziki, leksem *himper* in različice pa predvsem v nekaterih prekmurskih govorih. V nekaterih govorih panonske narečne skupine so zapisani tudi izrazi s korenem *kopin-*. Kot pri leksemu *ostrožnica* in *robidnica* gre tudi pri leksemih s korenem *kopin-* morda za mešanje s poimenovanjem za robidnico, ker malina v teh krajih menda ne raste. V treh osrednještajerskih govorih vzhodno od Rogaške Slatine je znan leksem *cevinjek*, v nekaj posavskih govorih pa leksem *maveljčevina*. V nekaterih skrajno severnih koroških ziljskih in rožanskih krajevnih govorih je zapisan leksem *majelj*. Ostali leksemi so zapisani zelo poredko (nekateri celo samo po enkrat) in so razpršeni po vsem slovenskem jezikovnem prostoru: *mándelj*, *marínica*, *jágoda malínovka*, *mávljek*, *mávljič*, *mrlín*, *mahánica*, *mána*, *mánceljna* ipd. Zelo redka so tudi poimenovanja s pridevniškim prilastkom, ki označuje barvo ploda, npr. *ta rdeč malin*, *ta rdeča malina*, *ta rjava robidnica*.

Za *robidnico*/*črno malino* pa je najpogosteje zapisan leksem *robidnica* z različico *robida*, po pogostnosti sledi *ostrožnica* z različicama *ostroga* in *ostroževnica* ter *črna malina* – ponekod poznajo samo črne maline (rdečih ni), zato jim rečejo enostavno *maline*, *malinice* ali *malini*, izjemoma so lahko tudi *divje maline* ali *črne jagode*. Razmeroma pogosti so tudi leksemi *kopina*, *kopinščnica*, *črna kopinščnica*, *kopinščanec*, *kopinčica*, *kopinščina*, *kopinka*, ostali leksemi so zelo redki, celo enkratni: *brusnica*, *drnuljica*, *drnoselj*, *kompara*, *krpuščnica*, *kardunica*, *murica*, *postružnica*, *šentrožnica*. Leksem *robidnica* je razširjen v primorski in rovtarski narečni skupini, v govorih južno od Ljubljane in ponekod po Dolenjskem, kjer se ob bolj razširjenem leksemu *malina/molina*, večinoma s pridevnikom *črna*, pojavlja tudi leksem *robida*. Za gorenjske govore je zapisan leksem *malina*, tudi *malin* s pridevnikom (*ta*) *črna* (v nasprotju z rdečimi malinami). Leksem *kopina* oz. pogostejši *kopinščnica* (z drugimi izpeljankami z istim korenem) je znan v prekmurskem in prleškem narečju ter v govorih na vzhodnem robu slovenskega jezi-

kovnega prostora na stiku s hrvaškim jezikom. V koroških govorih je izkazan leksem *ostrožnica/ostroževnica*,² v štajerskih pa tudi *ostroga*, ostali leksemi so bolj redki in razstreseni.

4. Besede za *malino* in *robidnico* v slovarjih slovenskega knjižnega jezika

V SSKJ so od navedenih stilno/socialnozvrstno nezaznamovane le: *malina* '1. grmičasta rastlina, ki raste na posekah in v gozdovih, ali njene užitne, navadno rdeče jagode, 2. nar. vzhodno murva', *malinjak* '2. bot. grmičasta rastlina z užitnimi, navadno rdečimi jagodami, ki raste na posekah in v gozdovih, *Rubus idaeus*', *malinje* 'malinovo grmičevje', z enakim pomenom *malinovje*, ter *robida* 'trnata grmičasta rastlina z užitnimi črnimi jagodami, ki raste na posekah in v gozdovih' in *robidnica* 'jagoda robide' in 'robida'; ostale imajo označevalnik narečno: *ostrožnica* nar. 'robida, robidnica', *ostroga* nar. 'robida, robidnica', *kopina* nar. 'robida, robidnica', *kopinjak* nar. 'robida, robidnica // robidovje', *kopinje* nar. 'robidovje // robide, robidnice', *kopinščica* nar. 'robida, robidnica'.

V **Pleteršnikovem slovarju** pa je mogoče najti naslednje izraze: *robida* 'der Brombeerstrauch' (= grm robide), *robidnica* 'die Brombeere', *malina* 'die Himbeere' (*Rubus idaeus*), *malin* 'die Himbeere', *malinjak* 'der Himbeerstrauch (*Rubus idaeus*)', *malinje* 'das Himbeergesträuch', *ostroga* 'der Brombeerstrauch (*Rubus fruticosus*)' Rez.; 'eine Kante des Brombeerstrauches': *kopina* ima dolge ostroge, 'die Ackerbrombeere (*Rubus caesius*)', *ostrožina* 'der Brombeerstrauch', *ostrožnica* 'die Brombeerstaube, die Brombeere (*Rubus fruticosus*), die Ackerbrombeere (*Rubus caesius*)' – Dol., Notr., Poh., *kopina* 'die Brombeerstaube (*Rubus fruticosus*)' – Dol., jvzhŠt., *kopinjača* 'die Brombeere' – BlKr., *kopinjak* 'der Brombeerstrauch', *kopinje* 'das Brombeerstrauch', *kopinovka* 'die Brombeerstaube', *kopinščnica* 'die Brombeere' – jvzhŠt., *drnoselj* 'neka rjavomodra sladka sliva' – Gor., jvzhŠt., 'debela rdeča jagoda' – Gor. ter *brusnica* 'die Preiselbeere'.

V Cigaletovem slovarju pa so ti nemški izrazi pojasnjeni z naslednjimi slovenskimi: *die Brombeere* (*Rubus fruticosus*) 'robida', *der Brombeerstaube/der Brombeerstrauch* 'kopina, kopinje', *die Himbeere* 'malina'.

4.1. Izvor narečnih poimenovanj za *malino* in *robidnico*³

Ker so poimenovanja obravnavanih rastlin v slovenskih narečjih zelo raznolika, je zanimiva tudi njihova etimološka razlaga:

- *malina* – psl. *malina 'tista, ki je temne barve' (Snoj 1997);
- *robida* – prevzeto iz rom. leniziranega kolektiva **rubēdu* 'robidovje', tj. lat. kol. *rubētum* 'robidovje' k *rubus* 'robidovje, robida' s prvotnim pomenom 'trnje', kar je sorodno tudi s psl. *rqbiti* 'sekati' (Snoj 1997, Furlan 2002);
- *kopina* – fitonim *kopina* iz psl. osnove **kopa* 'grm, otoček'; zanimiva pomenska primerjava je sln. *kopa lešnikov, orehov*, kadar so zrasli skupaj (Bezlaj 1982);

² Po ustnem poročilu J. Kebra je leksem *ostrožnica* znan tudi v vzhodnodolenjskih govorih.

³ Za etimologije besed, ki jih ni v Snoju 1997 in Bezlaju 1977–1995, se zahvaljujem dr. Metki Furlan, ki se je z njimi ukvarjala maja 2002 (Furlan 2002).

- *ostrožnica, ostroga* – psl. **ostrōga* ‘trnov grm’ < izpeljanka iz psl. **ostrъ* ‘oster’ (Snoj 1997);
 - *strožnica/šentrožnica* – verjetno po aferezi nastalo iz sln. *ostrožnica* in bilo ljudskoetimološko morfologizirano kot *št-rožnica*, kar je dalo *šent-rožnica* (Furlan 2002);
 - *postružnica* – morda tvorba iz glagola **strugati* (kot č. *struhák* ‘*Rubus radula*’); v izrazu naj bi se (tako kot pri brusnici) ohranjala tehnika nabiranja plodov z grebenjem (Furlan 2002);
 - *kardunica* – morda izhaja iz **kъrdunica* ‘rastlina, za katero je značilen plod v obliki skupine manjših delcev’, kar bi bilo sorodno s slov. **kъrdъ* ‘skupina, čreda’, prim. sbh. *kъd* ‘skupina, čreda, zlasti domačih živali’, *krdnica* ‘več svinj skupaj’, ki se ohranja v sln. *krđelo* in je nadalje sorodno s slov. **čerda* ‘čreda’ (Furlan 2002);
 - *marinica* – s krmitvijo drugega dela izposojeno iz nem. zloženske *die Marinebeer* ‘malina’ < *Malinabeer* (Marzell, Pfln. Wtb. III, 1479) (Furlan 2002);
 - *mrlin* – iz nem. *Marline* (etim. kot za *marinico*) (Furlan 2002);
 - *mana* (*mâ:na* v Porabju) – morda izposojeno iz madž. *mana* ‘malina’ (zabeleženo 1795) < madž. *málna*, izposojenke iz slov. predloge **mālina*, kar je akcentska dubleta k **malína*;
 - *mavljek, mavljíč, maveljčevina* – domače izpeljanke iz nem. izposojenke **mavəl* ‘malina’ < nastalo s krmitvijo drugega dela iz nem. zloženske *die Maulbeere*, v sodobni nem. s pomenom ‘murva’, kar je sicer danes zastareli izraz za ‘malino’, ki je deloma še živ na Bavarskem (Marzell, Pfln. Wtb III, 1482) (Furlan 2002);
 - *framba* ipd. – iz rom. jezikov (prim. ben. it. *fràmboe* ‘malina’, *frambolèr* ‘isto’, tržaš. *fràmbua* ‘malina, malinovec’, *fràmboa* ‘isto’, tosk. *frambò* ‘malina’) (Furlan 2002);
 - *himper* – prim. nem. *die Himbeere* ‘malina’.
- Pri naslednjih poimenovanih gre verjetno za zamenjavo s plodom kakega drugega grma oz. za poimenovanje po podobnosti, npr.:
- *murica*⁴ – prim. *murva* ‘drevo z napiljenimi listi ali njegov robidnici podoben sad’ (SSKJ) < verjetno prek rom. j. iz lat. *mōrus, mōrum* ‘murva, robidnica’ < ide. **mer-* ‘temni barvni odtenki’ (Snoj 1997);
 - *drnuljica* – prim. *drnulja* ‘plod drena’ (SSKJ), bot. *rdeči* ali nar. *pasji dren* ‘grmičasta rastlina z rdečimi mladikami, belimi cveti in črnimi plodovi, *Cornus sanguinea*’ (SSKJ) < psl. **dernъ* ‘dren’ < ide. **derghno-*, ide. baza *dheregh-* ‘trnov grm, ki rodi jagode’; ali < psl. **dъrati* ali **derti* ‘trgati’ tudi ‘kar trga, trnje’ (Snoj 1997);
 - *drnoselj* – nar. ‘cibora – sadno drevo ali njegov temno vijoličasti okrogli koščičasti sad’ (SSKJ);
 - *brusnica* – ‘nizka grmičasta gorska rastlina ali njene užitne rdeče jagode’ (SSKJ), splošnoslovansko, Berneker in Fraenkel izvajata psl. **brusъnica* in *brúsiti*,

⁴ Pleteršnik 1894–1895 navaja besedo *murica* v drugih pomenih, za vse pa je značilna črna barva.

brús, Machek primerja nvn. Brausbeere, Prausbeere, Preiselbeere in sodi, da je ta fitonim paleoevropski relik (Bezljaj 1977); Furlan 2002 opozarja na podobno motivacijo poimenovanja kot pri *postružnici*;

- *mahanica* – verjetno iz **mahovnica* in zaradi podobnosti prenešeno na malino iz sln. *mahôvnica* 'die Moosbeere, grmičasta zimzelena rastlina z užitnimi rdečimi jagodami, ki raste na barjih, Oxycoccus' (SSKJ) (Furlan 2002).

Leksemi *cevinjek*, *krpušnica*, *mandelj*, *majelj* še niso razjasnjeni.

4.2. Besedotvorna analiza

Besedotvorno so leksemi za *robidnico* in *malino* zelo zanimivi, saj so tvorjeni z različnimi priponami na različne besedotvorne podstave:

- *robid-a* in *robid-n-ica*;
- *ostrog-a*, *ostrož-n-ica*⁵ in *ostrož-ev-n-ica*;
- *po-struž-n-ica*;
- *kardun-ica*;
- *kop-in*, *kop-in-a*, *kop-in-je*, *kop-in-ja-ča*, *kop-in-ica*, *kop-in(-j)-šč-n-ica*, *kop-in(-j)-šč-ica*, *kop-in-šč-ina* in *kop-in-č-ica*;⁶
- *malín* / *mulín* in *malín-a* / *molín-a* / *mulín-a* / *melín-a* / *mulén-a*, *malín-ov-ka*, *malín-je*, *mulín-ec* ter *málin*, *mál-n-in*, *málin-a*, *málin-ica* in *mal(i)n-íca*, *malív-n-ica*, *malóv-n-ica*, *malán-ka*;
- *framb-a*, *framb-ula*, *framb-on* in *framb-ovec*;
- *mavlj-ek*, *mavlj-ič* in *mavelj-čevina*.

5. Primerjava z ALE

V dosedanjih izdajah OLA (Splošnoslovanskega lingvističnega atlasa) besedne karte za *malino* in *robidnico* še ni, je pa *robidnica* kartografirana v Evropskem lingvističnem atlasu (ALE 1990, karta I.39, I.40),⁷ kjer je predstavljena z onomastično, tj. besedno, in motivacijsko karto. Na onomastični karti I.39 in v komentarju k njej so za slovenski jezik prikazana naslednja poimenovanja za robidnico: *robida*, *robidnica*, *strožnice* (pl.),⁸ *kopina*, *malina*, *černa malina*.

Leksem *malina* in bes. zveze z njim so znani tudi v drugih slovanskih jezikih (češkem, slovaškem, srbskem in hrvaškem, ruskem), *kopina* v vseh južnoslovanskih jezikih, *ostrožnica* v hrvaškem, *robidnjica* prav tako.

⁵ Sem lahko prištevamo tudi *gastrož-n-ica* (*hastrožnica* < protetični g- (nar. h-) + *ostrožnica* z narečnim akanjem, tj. o > a) in *strož-n-ica* (< onemitev vzglasnega etimol. o-)

⁶ Morda gre sem tudi izraz *kompara* – nastal morda z rinezmom iz **kopara* (v tem govoru – točka 364 – tudi *pajank* za sln. *pajek*) kot besedotvorna varianta h **kopina*.

⁷ Razširjeni komentar h kartama je objavljen tudi v: N. A. Kožina, Mûre. – *Atlas linguarum Europae (ALE), Commentaires, Volume I – quatrième fascicule*, Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1990, str. 53–88.

⁸ To besedo v ALE v komentarju h karti izvajajo iz sl. *dírati* ide. **der-/dr-* 'trgati, dajati iz kože'.

Zanimiv je tudi pogled na motivacijsko karto (I.40), kjer je v komentarju zapisano, da:

– sta leksema *robidnica* in *malina* splošni poimenovanji te rastline (podobno tudi v romanskih jezikih),

– se *robida*, *robidnica* tako imenuje po rdeči barvi ploda/jagode, *črna malina* seveda po črni barvi ploda (po barvi ploda poimenujejo to rastlino tudi v češkem in slovaškem jeziku in v angleščini, ponekod na stiku med nemškim in romanskimi jeziki, ter v nekaterih baltskih in podkavkaških jezikih),

– je leksem (*o*)*strožnica* motiviran z ostrino koničastih, bodičastih trnov (podobno v nemškem jeziku),

– je *kopina* motivirana z obliko in razraščenostjo grma, ki raste kot ograja, se vije, oprijema, zapleta.

(V drugih jezikih, zajetih v ALE, ima rastlina lahko ime tudi po obliki ploda, nahajališču, kaki živali, poimenovanje je lahko antroponim ali kombinacija naštetega.)

6. Sklep

V članku obravnavana poimenovanja za pojma *malina* in *robidnica* izkazujejo veliko raznolikost narečnih leksemov v slovenskem jezikovnem prostoru ter na eni strani veliko tvornost poimenovanj iz domačih – slovenskih/slovanskih podstav, na drugi pa tudi vpliv sosednjih jezikov in prepletanje domačega s prevzetim. Sliko poimenovanj za ti dve rastlini oz. njuna plodova v slovenskih narečjih so dodatno zapletla dejstva, da je vprašalnica za SLA prvotno imela le eno vprašanje (*malina*) namesto dveh (za nekatere kraje iz mreže SLA so torej podatki o obstoju rastline in njenega poimenovanja nepopolni), da v vseh slovenskih pokrajinah nista razširjeni obe rastlini, ampak le ena (in torej tudi poimenovanje zanjo) ter da ponekod z izrazom *malina* poimenujejo neko drugo rastlino (npr. *murvo* v nekaterih panonskih govorih). Analiza gradiva je pokazala, da sta v knjižni jezik prevzeta leksema *malina* za rdečo malino in *robidnica* za črno najbolj razširjena v osrednje-slovenskih narečjih, medtem ko so v primorski, koroški in panonski narečni skupini ter celo v severozahodnih gorenjskih govorih večinoma zapisani drugačni leksemi, ki v knjižni jezik niso bili sprejeti.

Analiza poimenovanj za rastline v gradivu za SLA ni zanimiva samo za jezikoslovce, ampak tudi za biologe – botanike, saj omogoča primerjavo med razširjenostjo leksemov v slovenskih narečjih in fitogeografskimi območji Slovenije, ki jih določajo različne zemljepisne, podnebne, zgodovinske ipd. razmere. (Zupančič, Smole 1999) Podatki o obstoju in razširjenosti poimenovanj za *malino* in *robidnico* tako bogatijo tudi vedenje o razširjenosti teh dveh rastlin v naravnem okolju, s katerim je (bil) slovenski človek tesno povezan.

Literatura

- ALE 1990 = *Atlas Linguarum Europae, Volume I/4*, Assen/Maastricht, Van Gorcum, 1990.
- Arhiv = *Listkovno in zvezkovno gradivo za Slovenski lingvistični atlas, vprašanja št. 182, 210 in 234*, Arhiv Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Benedik 1999 = Francka Benedik, *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*, Založba ZRC, Ljubljana 1999.
- Bezljaj 1977 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika I (A–J)*, SAZU, Ljubljana 1977.
- Bezljaj 1982 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika II (K–O)*, SAZU, Ljubljana 1982.
- Bezljaj 1995 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika III (P–S)*, SAZU, Ljubljana 1995.
- Cigale 1860 = Matevž Cigale, *Deutsch-Slovenisches Wörterbuch*, Ljubljana 1860.
- Pleteršnik 1894–1895 = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*, Knezoškofijstvo, Ljubljana 1894–1895.
- Snoj 1997 = Marko Snój, *Slovenski etimološki slovar*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, (ZRC) SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, DZS, Ljubljana 1970–1991.
- Zupančič, Smole 1999 = Mitja Zupančič, Vera Smole, *Fitogeografska delitev Slovenije in leksična raznolikost slovenskih narečij*, *Traditiones* 28/1, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana 1999, str. 259–268.

Priloga: Karti št. SLA 415 A (malina) in SLA 415 B (robidnica – črna malina)⁹

⁹ V tem prispevku objavljene karte so izdelane s pomočjo različnih računalniških orodij: – v Prostorsko-informacijskem centru ZRC SAZU je bila že pred nekaj leti po predlogi karte za SLA iz dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU izdelana poskusna digitalizirana karta za SLA (prazna karta z vpisanimi številkami točk – krajev za SLA in njihovimi koordinatami), njena avtorja sta Zoran Stančič in Tomaž Podobnikar; – Dialektološka sekcija že ima izdelanih nekaj osnovnih znakov za kartiranje fonetičnih kart (pripravilo jih je podjetje Syncomp v sodelovanju s Karmen Kenda-Jež); ti znaki so uporabljeni tudi pri kartografiranju tu objavljenih leksičnih kart; – ker v dialektološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU še vedno nimamo dovolj zmogljive strojne računalniške opreme, niti kekega programskega orodja za kartografiranje, pa tudi računalniško urejeno podatkovno bazo narečnega gradiva smo šele začeli snovati, mi je pri kartografiranju gradiva za ta članek priskočil na pomoč mož, Peter Škofic, ki je napisal (poskusni) računalniški program, ki ob ustrezno pripravljeni podatkovni bazi v Wordovi datoteki omogoča dokaj enostavno kartografiranje – tj. vnos znakov v pripravljeno karto SLA in oblikovanje legende.

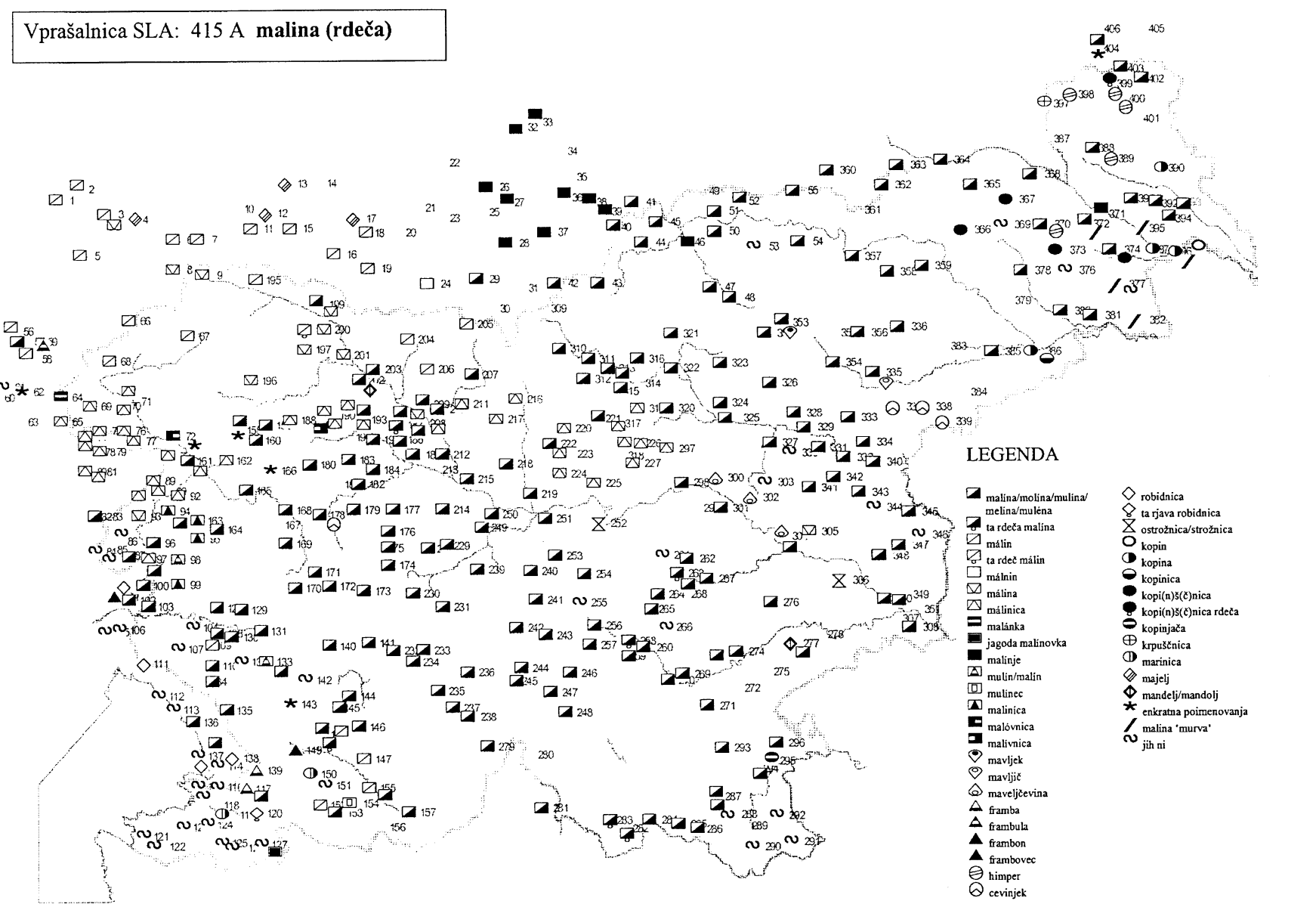
**Malina ‘raspberry’ and robidnica ‘blackberry’
in the Slovenian Linguistic Atlas**
Summary

The article discusses dialectal expressions for the SLA 415 A (malina ‘raspberry’) and SLA 415 B (robidnica ‘blackberry’) questions and presents these expressions as they are registered in the card and fascicle files of the Slovenian Linguistic Atlas (SLA) Corpus. The corpus material is kept in the Dialectological Section at the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language and in this article it is presented with the method of linguistic geography as well.

*The most frequent lexeme denoting the **(red) raspberry** is malina which is known in nearly all Slovenian dialects; other frequent lexemes are: málina in Gorenjsko, málnica with a few variants in some of the northern Primorsko speeches, in the Selca Valley and in the eastern Gorenjsko speech, the lexeme málin is known especially in the northwestern Slovenian dialects and in some Gorenjsko and southern Notranjsko speeches; the lexeme malínje is known in the Jauntal Slovenian dialect. In some of the northeastern Slovenian speeches malina denotes the black mulberry, whereas the lexeme himber and lexemes with the root kopin- are used to denote the red raspberry. Three central Štajersko speeches employ the lexeme cevinjek, and some speeches from the Sava Valley the lexeme maveljčevina. On the outer borders of the Gailtal and Rosental Slovenian Carinthian local speeches the lexeme majelj was found, whereas the lexeme framba and its derivations were found in some of the speeches which are in contact with the Romance languages.*

*The **blackberry/black raspberry** is most commonly known as robidnica with the variant robida, which are both used especially in the Primorsko and Rovte dialect groups, in speeches south of Ljubljana and in some parts of Dolenjsko; the next frequent lexeme is ostrožnica (especially in the Koroško speeches) with the variant ostroga (in some Štajersko speeches). The lexemes kopina or kopinščnica with various derivations are relatively frequent as well – especially in the Pannonian dialect group and in those speeches which are in contact with the Croatian language. The lexeme malína is registered in the Gorenjsko speeches, and so is the lexeme málin – both can occur with the adjective (ta) črn(a) ‘(the) black’. Other lexemes have a very low occurrence rate and are dispersed all over the Slovenian language area.*

Vprašalnica SLA: 415 A malina (rdeča)

Vprašalnica SLA: 415 B robidnica (črna malina)

